

DİDAKE: EN ESKİ
HRİSTİYAN
İBADET KILAVUZU

Pr. Marc Madrigal

DİDAKE: EN ESKİ HRİSTİYAN İBADET KILAVUZU

© 2015 Marc Madrigal ve Kitab-ı Mukaddes Şirketi.

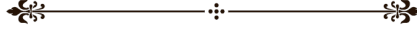
Bütün hakları saklıdır. Bu kitabın hiçbir bölümü yazarın yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz.

ISBN (XXXXXXXXXXXXXXXX)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
DİDAKE METNİNDEKİ KİLİSE CEMAATİ VE İLK HRİSTİYANLARIN KİLİSE İBADETİ	7
DİDAKE METNİ	25
1. BÖLÜM: İKİ YOL VE BİRİNCİ EMİR	25
2. BÖLÜM: İKİNCİ EMİR VE İĞRENÇ GÜNAHLARA YASAK	26
3. BÖLÜM: DİĞER GÜNAHLARA YASAK	27
4. BÖLÜM: ÇEŞİTLİ KURALLAR	28
5. BÖLÜM: ÖLÜME GÖTÜREN YOL	29
6. BÖLÜM: SAHTE ÖĞRETMENLERE VE PUTLARA SUNULAN YİYECEKLERE KARŞI	30
7. BÖLÜM: VAFTİZLE İLGİLİ	30
8. BÖLÜM: ORUÇ VE DUA (RAB'BİN DUASI)	31
9. BÖLÜM: EVKARİSTİYA (RAB'BİN SOFRASI)	31
10. BÖLÜM: EVKARİSTİYA SONRASI DUALAR	32
11. BÖLÜM: ÖĞRETMENLER, ELÇİLER VE PEYGAMBERLER HAKKINDA	33
12. BÖLÜM: HRİSTİYANLARIN KARŞILANMASI	34
13. BÖLÜM: PEYGAMBERLERİN DESTEKLENMESİ	35
14. BÖLÜM: RAB'BİN GÜNÜNDE AYIN	35
15. BÖLÜM: EPİSKOPOS VE DİYAKOZLAR	36
16. BÖLÜM: SON HATIRLATMALAR VE RAB'BİN GELİŞİ	36
KAYNAKÇA	39

GİRİŞ

ilk yüzyılda kilise nasıl ibadet ediyordu? Rab'bin Sofrasını nasıl kutluyordu? Hangi duaları okuyordu? Cemaat üyeleri ne tür kurallara ve uygulamalara tâbi tutuluyordu? Eminim ki, bu sorular her araştırmacı gibi sizin de dikkatinizi ve merakınızı çekmiştir. Grekçede “öğretiş” anlamına gelen *Didake* adlı eserin tam ismi “Oniki Havari'nin Öğretiş”dir. M.S. 75-100 yılları arasında Antakya yakınlarında olduğu düşünülen bir kilise cemaati tarafından yazılmış bu eser, günümüze kadar ulaşmış en eski Hristiyan ibadet kılavuzu olarak kabul edilir. Yani *Didake* için “İncil dışında günümüze ulaşabilmiş en önemli Hristiyan kaynaklarından biridir” diyebiliriz. *Didake* ile ilgili en eski bahis M.S. 324 yılında Eusebius tarafından yazılmış olan “Kilise Tarihi” adlı eserde yer almaktadır. Yüzyıllardır kayıp olan bu eser, 1873 senesinde İstanbul'da bulunan Kutsal Kabir manastırında, Kodeks Hierosolymitanus adında 11. yüzyıla ait bir el yazmasında keşfedilmiştir. Keşfi yapan kişi bir zamanlar İzmit (Nikomedya) Metropoliti olan Philotheos Bryennios'tur (1833–1917). Metropolit Philotheos bize sandığımızdan yakındır. Zira İstanbul'da doğmuş ve vefat etmiş bu değerli şahsiyet, Heybeliada Ruhban Okulunda eğitim

Philotheos Bryennios

almış ve daha sonrasında okulun müdürü olmuştur. Bu keşfi takiben *Didake'nin* nüshaları farklı farklı yerlerde ortaya çıkmıştır. 1896'da gerçekleşen Mısır Oxyrhynchus kazısında *Didake'nin* Kıpti dilinde tercüme edilmiş 4. yüzyıl nüshası da ortaya çıkmıştır (P. Oxy 1782). Bu tarihleri takiben, 1900 yılında *Didake* eserinin ilk beş bölümünü içeren bir Latince tercüme de J. Schlecht tarafından keşfedilmiştir.¹

İçerik anlamında *Didake* dört ana kısma bölünebilir. Yaşam ve ölüme götüren yolları açıklayan birinci kısım (1–6); Vaftiz, oruç ve *evkaristiya* (Rab'bin Sofrası ile ilgili) ikinci kısım (7–10); Kilise hizmeti ve gezgin peygamberle ilgili olan üçüncü kısım (11–15); Son zamanların alametleriyle ilgili kısa bir özet olan dördüncü kısım (16).

Didake'de dikkatimizi çeken önemli hususlardan biri İncil'den ve özellikle Matta'dan sıkça alıntı yapmasıdır. Bu husus İncil'in erken yazılış tarihine işaret etmesiyle beraber günümüz İncil'inin sadık bir şekilde aktarıldığına yönelik önemli bir ipucudur. Söz konusu alıntıların referansları dipnotlarda verilmiştir.

Didake'nin bu Türkçe çevirisi, Grekçe orijinaline başvurularak, Roberts-Donaldson, J.B. Lightfoot, Charles H. Hoole, Kirsopp Lake ve M.B. Riddle'in İngilizce tercümeleri ve Daniel Ruiz Bueno'nun İspanyolca çevirisi baz alınarak hazırlanmıştır.

¹ *Didache*, Encyclopædia Britannica

DİDAKE METNİNDEKİ KİLİSE CEMAATİ VE İLK HRİSTİYANLARIN KİLİSE İBADETİ

D*idake* eserini herhangi bir araştırmacı için paha biçilmez yapan en önemli özellik, birinci yüzyıl Hristiyanlarının dünyasına adeta bir zaman tüneline geçmesine bizi içine çekmesidir. Birçok uzmana göre *Didake* belgesinde, Yahudilikten gelme üyelerden oluşan bir kilise cemaati söz konusudur.

İlk yüzyılda Mesih İsa ve öğretilerini benimseyen Yahudiler, diğer Yahudiler tarafından bir sapkınlık veya tarikat olarak algılanıyordu. Bu kitleye verilen isim “Hristiyan” değildi. “Hristiyan” veya “Mesihçi” tabiri ilk defa Antakya çevresinde başkaları tarafından bu gruba hitaben kullanılmaya başlanmıştır.² Fakat bu tabir daha çok birinci yüzyılın sonlarında popülerite kazanmaya başlamış. Nitekim, Elçilerin İşlerini yazan Luka, bu bilgiyi daha çok bir detay veya dipnot olarak yazısına dahil etmiştir. Bunun yerine, ilk Hristiyanlar kendi inançlarını “Yol” olarak adlandırmaktaydı.

Didake'nin ilk kısmında (1–6) yazarın Hristiyan yaşantısını açıklamak için kullandığı tabir de budur: *Yol*. Bu bağlamda *Didake'nin* erken bir döneme ait bir anlayış sunduğunu söyleyebiliriz.

² Elçilerin İşleri 11:26

riz. *Didake*'deki Hristiyan yaşantısıyla ilgili öğretiş bize "iki yol" yani; "Yaşama ve ölüme götüren yollar" kalıbı ile tanıtılır.

Bu "iki yol" kalıbı özellikle Yahudi geleneğinde sıkça rastladığımız bir unsurdur. Hristiyan inancının Yahudi kökenlerden gelmesinden dolayı, bu duruma şaşırılmaması gerekir. Nitekim Eski Antlaşma'da bu "iki yol" kalıbı sıkça karşımıza çıkmaktadır. Yasa'nın Tekrarı 30:19 ayetinde bu kalıbın kullanımına rastlarız: "Önünüze yaşamla ölümü, kutsamayla laneti koyduğuma bugün yeri göğü size karşı tanık gösteriyorum. Yaşamı seçin ki, siz de çocuklarınız da yaşayasınız." Benzer bir bahis Yeremya 21:8'de geçer: "Bunun yanı sıra halka şunları da söyle: 'RAB diyor ki: İşte yaşama giden yolu da ölüme giden yolu da önünüze koyuyorum.'" Tabii ki *Didake*'yi bu kalıplardan ayrı kılan unsur yaşam yolunun Mesih İsa'yı izleyerek mümkün olduğunu ifşa etmesidir. Aslında bu *Didake*'ye özgü bir öğretiş değildir, nitekim İsa Mesih'in kendisi İncil'de "Yol, gerçek ve yaşam Ben'im. Benim aracılığım olmadan Baba'ya kimse gelemmez"³ demişti.

Bunlara ilaveten, İsa'nın döneminde yaşamış olan Eseni tarikatının oluşturduğu Kumran cemaatine ait yazılarda da bu tarz veya benzer öğretiş kalıplarını bulmak mümkündür.⁴ Mesela, Kumran yazılarına göre Tanrı insanlığın bu dünyadaki yaşamı için iki ruh atamıştır; biri gerçeğin ruhu diğeri ise sapkınlık ruhudur.⁵ Işıktan doğanlar gerçeğin ruhu, karanlıktan doğanlar ise sapkınlık ruhu ile hayat boyu yaşarlar. Gerçeğin ruhu Işıklar Prensi, sapkınlık ruhu ise Karanlıklar Meleği tarafından yönlendirilir. Ancak *Didake*'yi derleyen ilk Hristiyan topluluğunun,

³ Yuhanna 14:6

⁴ Brock, sf. 327-338.

⁵ 1 QS 3:18-19.

öğretişlerini Yahudi ezoterizmine değil, önceden belirttiğimiz gibi Eski Antlaşma'ya dayandırdığını görmekteyiz. Eski Antlaşma'da "iki yol" teması, bir alın yazısı unsuru olarak değil, insanları yaşam yoluna çağıran bir davet olarak kullanılmaktadır. Kumran'daki ezoterik yazılar ve *Didake* arasındaki temel fark, şeriat veya "ışık" altında doğmuş olanların kurtuluşu kaderden ziyade yaşam yolunu seçmekten geçtiğini vurgulamasıdır. *Didake*'deki cemaatin anlayışına göre, kişi yaşam yoluna Mesih'i taklit ederek veya prensiplerini benimseyerek girmektedir.⁶

Didake'nin ikinci kısmı (7–10) vaftiz, oruç, dua ve evkaristiya (Rab'bin Sofrası) uygulamaları hakkında oldukça ilgi çekici bilgiler içermektedir.

Didake'nin 7. bölümünden anladığımız kadarıyla kişi "iki yol" eğitimine tabi tutulduktan sonra, akan suda Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un ismiyle vaftiz edilir. Teslis formülünün burada net olarak yer alması oldukça önemlidir. Zira İncil dışında, tarihi bir I. yüzyıl belgesinde bu formülün kullanımına şahit oluyoruz. Bu da teslis formülünün 2. veya 3. yüzyılda oluşmuş veya İncil metnine sonradan ilave edilmiş olduğunu iddia eden argümanları çürüten niteliktedir. Vaftiz edilecek kişi vaftiz töreninden önce bir veya iki gün oruç tutar. Eğer akan bir su yok ise aday, herhangi bir başka su kaynağıyla veya üç kez su serpilmesiyle yine Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un ismiyle vaftiz edilir.

Didake'nin 8. bölümü oruç ve duayla ilgili öğretiyi içerir. Oruçla ilgili *Didake*'nin önerisi pazartesi ve perşembeleri oruç tutulmamasıdır. Bu günlerde Yahudiler oruç tuttuğu için, büyük ihtimalle cemaat halk tarafından geleneksel Yahudilerle aynı ke-

⁶ En azından bu belgenin yansıttığı söz konusu kilise cemaati için bunu diyebiliriz.

feye konulmak istememektir. Bunun yerine oruç için önerilen günler, çarşamba ve cumadır. Bu detay oldukça ilgi çekicidir, çünkü Hristiyan âleminde bu oruç günleri bazı geleneksel kiliselerde, özellikle ruhban ve keşiş sınıfları tarafından halen tutulmaktadır. Dua ile ilgili öğretiler ise günde üç defa, İncil’de bulunan Rab’bin Duası okunması gerektiğidir.

9. bölüm *Evkaristiya* merasimi veya Rab’bin Sofrası sırasında okunan duaları içermektedir. Buradaki dualarda dikkat edilecek unsur, duadaki odağın Mesih İsa’yı tanımak ve ikinci gelişine cemaat olarak hazır bulunabilme algısıdır. Cemaat bu etkinlikten sonra toplantıdan ayrılacağı için, duadaki odak oldukça dikkat çekicidir. Zira ayinden ayrılan cemaate dolaylı bir şekilde, Mesih İsa’nın herhangi bir anda takipçilerini toplamak için geri dönebileceği hatırlatılmakta. Bu düşünce şüphesiz cemaatin bir sonraki toplantıya kadar, iman konularında rehavete düşmemesi için bir teşvik olabilmekteydi.

Evkaristya duaları öncesinde cemaat büyük ihtimalle ilahiler söylerdi. Günümüze 1. yüzyıldaki söylenen ilahiler konusunda fazla bilgiye sahip olmasak da, İncil’in yapısını inceleyen uzmanlar, bazı ayetlerin orijinal dillerindeki ritim ve kafiyesinin aslında bu ayetlerin ilk kiliselerce ilahiler olarak kullanılmış olabileceğine inanmaktadır.⁷ Söz konusu bölümler: Luka 1:46-55; Filipililer 2:5-11; Koloseliler 1:15-20; 1.Timoteos 3:16; İbraniler 1:1-3, ve 1. Petrus 2:21-25.

Gerek İncil’deki ifadelerden gerekse İznik valisi Plinius’un İmparator Traianus’a yazdığı mektuptan anlaşılacağı üzere, ilk Hristiyanlar “Şafak sökmeden haftanın belirli bir gününde düzenli

⁷ Jipp, <http://www.bibleodyyssey.org/en/passages/related-articles/hymns-in-the-new-testament/>

olarak bir araya gelerek, Tanrı saydıkları Mesih'e karşılıklı ilahiler okuyorlar[dı]"⁸

Günümüze ulaşmış en eski 3 yazılı ilahi nüshalarından bahsederek;

Oxyrhynchus ilahisi (P. Oxy. XV 1786) 1918'te *Didake'nin* Kıptî dilinde tercümesinin keşfedildiği aynı kentte ortaya çıkmıştır. Bu nüsha hem nota hem de ilahi sözlerini içeren, bilinen en eski ilahi el yazmasıdır. İlahinin MS 3. yüzyılın sonlarında bestelendiği düşünülmektedir.⁹

Kurtarılabilen nüshaların tercümesi şu şekildedir:

"...Tanrı'nın tüm seçkinleri birlikte [söylesin?]

...gece] ne de gündüz (?). Sessiz olsunlar. Aydınlık yıldızı...

...tüm taşan nehirlerin kaynağı [kesilsin]...

Biz ilahiler söylerken...

...Bütün güçler Baba ve Oğul ve Kutsal Ruh'a cevap versin:

"Amin, amin, izzet, övgü, [yücelik ebediyen Rab'bindir], tüm iyiliklerin tek kaynağı. Amin ve amin."

Günümüze ulaşmış ve halen birçok kadim kilisede kullanılmaya devam edilmekte olan bir başka ilahi ise *Phos Hilaron* (Φῶς Ἰλαρόν); Türkçesiyle "Neşelendiren Işık" ilahisidir. Bu ilahinin en eski yazılı nüshası 4.yüzyıldan kalma *Constitutiones Apostolorum* belgesinde bulunmaktadır. Fakat ilahinin en az ikinci

⁸ Genç Plinius; Mektuplar X, 96-97. Karşılıklı söylemek; orijinalinde "antiphonal," yani bir kişi veya grup ezginin bir parçasını söyledikten sonra ikinci bir grup aynı diziye tekrarları ve bu karşılıklı devam ederdi.

⁹ Hunt, Arthur S., ve H. S. Jones

yüzyıla kadar geriye gittiği düşünülmektedir.¹⁰ Bu ilahinin Türkçe çevirisi şu şekildedir:

“Ölümsüz Baba’nın kutsal ihtişamından gelen Ey Neşeli Işık,
Göksel, Kutsal, Mübarek, Ey İsa,
Güneşin batımında ortaya çıkan, Akşam ışığını gören,
Tanrı’ya: Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’a övgü sunarız.
Sevinçli seslerle övülmeye her zaman layıksın,
Ey Tanrı’nın Oğlu, Yaşam kaynağı, Evren seni yüceltmekte.”

Üçüncü önemli yazılı kaynak 42 ilahiden oluşan Süleyman’ın Övgüleri yazmasıdır. Bu ilahilerin en erken yazılı nüshaları 4. yüzyılda Kıptî dilinde, *Bodmer* Papirüs Koleksiyonu içinde “Pistis Sophia” olarak bilinen belgede yer almaktadır. Bu ilahilerin de en az 2. veya 3. yüzyıla kadar geri gittiklerini söylemek mümkündür. Uzmanlar bu ilahilerin kaynağını belki de *Didake* cemaatine komşu olan Suriye civarındaki bir Hristiyan cemaate ait olduğunu düşünmektedir. Bu sonuca çeşitli metin analizleriyle ulaşılmaktadır.

2000’li yıllarda Süleyman’ın Övgüleri koleksiyonundaki ilahiler, meraklıları tarafından bestelenip “Övgüler Projesi” (“The Odes Project”) adı altında müzik piyasasına bir albüm olarak sürülmüştür. İlahilerin İngilizce tercümesine erişmek için çeşitli web sitelerini ziyaret edebilirsiniz.¹¹ Burada sadece 13. ilahinin Türkçe tercümesini vermekle yetineceğim:

“İşte, Rab aynamızdır. Gözlerini aç ve kendini O’nda gör. Yüzünü (yani “kim olduğunu”) öğren ve sonra Tanrı’nın ruhuna öv-

¹⁰ Vassiliadis, sf. 4-5.

¹¹ <http://www.earlychristianwritings.com/text/odes.html>

güler sun. Yüzündeki lekeyi sil. Rab'bin kutsallığını sev ve onu giyin. O zaman Rabde kaldığında, lekesiz olacaksın. Haleluya!”

Didake'nin 10. bölümünde ilginç bir cümle ile karşılaşyoruz: “Karnınızı doyurduktan sonra.” Bu cümle Rab'bin Sofrasında alınan ekmek ve şarabı kastedebilir. Ama birçok uzmana göre günümüz kilise ayinlerinde artık bulunmayan bir geleneğe atıfta bulunmaktadır.

Erken dönem kaynaklarından anladığımız kadarıyla ilk Hristiyanların ibadeti aslında bir yemek ile başlıyordu, ve bu yemeğe “Agape şöleni”¹² denilmekteydi. Genel haliyle ibadet, bu sofradan sonra başlanmış. Yemekten sonra ilahiler okunur, bir öğretiliş verilir ve en sonunda ibadeti noktalamak için Rab'bin Sofrasından alınır. 10. bölümün bu cümle ile başlaması, *Didake* belgesindeki cemaatin Agape şölenini ayinden önce değil, ayinden sonra yaptığını ima etmektedir. Fakat bu belge, bir kılavuz niteliği taşıdığı için bu sıralamaların kronolojik olarak değil de konu başlıkları olarak sıralandığını da söyleyebiliriz. Dolayısıyla sadece bu cümleden, cemaatin Agape şölenini ayinden önce mi sonra mı yaptığını anlamak oldukça zordur.

Agape şöleninin başlangıç noktası, İncil'deki ayetlerden tespit edilebilir. Mesih İsa'nın Rab'bin Sofrası diye adlandırdığımız merasimi, son akşam yemeği çerçevesinde kurduğunu görmekteyiz: “Yemek sırasında İsa eline ekmek aldı, şükredip ekmeği böldü ve öğrencilerine verdi. “Alın, yiyin” dedi, “Bu benim bedenimdir.”¹³

¹² “Agape” Yunancada “Sevgi” demek.

¹³ Matta 26:26

Benzer bir şekilde Elçilerin İşleri 2:46 ayetinde bu sofranın ilk havarilerce tekrarlandığını okumaktayız: “Her gün tapınakta toplanmaya devam eden imanlılar, kendi evlerinde de ekmek bölüp içten bir sevinç ve sadelikle yemek yiyor ve Tanrı’yı övüyorlardı.” Bu ayette “ekmek bölmenin” yani Rab’bin Sofrası merasiminin “yemek yemek” âdetiyle ilişkilendirildiğine şahit oluyoruz.

Erken dönem kilisesindeki bu sofranın neden 3. yüzyıl civarında kaybolduğunu merak edebiliriz. Aslında bunun cevaplarını hem İncil metninden hem de *Didake* belgesinden bulmak mümkün. Henüz 1. Yüzyılda Pavlus Korint kilisesine yazdığı azar mektubunda; Korint kilisesindeki bazı kişilerin bu sofrayı amacının dışına çıkartarak, şarapla sarhoş olmakla suçlar: “Her biriniz ötekini beklemeden kendi yemeğini yiyor. Kimi aç kalıyor, kimi sarhoş oluyor. Yiyip içmek için evleriniz yok mu? Tanrı’nın topluluğunu hor mu görüyorsunuz, yiyeceği olmayanları utandırmak mı istiyorsunuz? Size ne diyeyim? Sizi öveyim mi? Bu konuda övemem!”¹⁴

Anlaşılan şu ki; bu sofranın amacı fakirlerle ve Hristiyanlıkla ilgilenen kişilerle inancı açıklamak iken, Korint kilisesinde sapıtan bazı üyeler içkinin dozunu kaçırarak, cemaat için bir utanç kaynağı olmuşlardı. Benzer bir eleştiriyi Yahuda mektubunun 12. ve 13. ayetinde bazı kişilerin bu yemeklerden faydalanıp kilise üyeleri arasında nifak tohumları ektiklerini okuruz: “Sevgi şölenlerinizde sizinle birlikte pervasızca yiyip içen bu kişiler birer kara lekedir. Yalnız kendilerini besleyen çobanlardır. Rüzgarın sürüklediği yağmursuz bulutlara, iki kez ölmüş, kökünden sökülmüş, sonbaharın meyvesiz ağaçlarına benzerler. Köpüğünü savuran denizin azgın dalgaları gibi ayıplarını çevreye savu-

¹⁴ 1. Korintliler 11:21-22

rurlar. Serseri yıldızlar gibidirler. Onları sonsuza dek sürecek koyu karanlık bekliyor.”

Erken dönem kilisesinde bu yemekte yaşanan sorunlar sadece bundan ibaret değildi. *Didake'nin* 11. bölümü, gezici öğretmenler ve peygamberlerle ilgili oldukça ilginç bir cümle içerir: “Ruhun yönlendirilişle bir ziyafet kurulmasını buyuran peygamber o sofradan yemek yemez, aksini yapan sahte bir peygamberdir.” Demek ki dönemin kiliseleri kendilerini Hristiyan öğretmen ve peygamber diye tanıtan çıkarıcılarla epey sorun yaşamaktaydı. Bu çıkarıcılar Agape sofralarından faydalanmakta, 12. bölümde de denildiği gibi bu kişiler “Mesih İsa'nın ismini çıkar amacıyla” kullanmaktaydı. Sonuç olarak kilise cemaatlerine sorun teşkil etmekteydiler. Bu bağlamda zamanla neden Agape şöleni adetinin, kilise yaşamından çıkartıldığı anlaşılmaktadır.

2. yüzyıl Kilise Babalarından olan Şehit Justin'in yazılarına baktığımızda Agape şöleninin Doğu kilisesinin ibadetinde artık yer almadığını, bunun yerini ise ayindeki kardeşleri selamlama bölümünün aldığını görürüz. Benzer bir şekilde Tertullian'ın yazılarında, Batı kilisesinde Agape şöleninin kilise ibadetinden ayrı bir şekilde kutlanılmaya başladığını görürüz. Neticede 4. yüzyılın ortalarında, bu sofraların tamamen ortadan kalktığına şahit oluruz.¹⁵ 364 yılında Laodikya Sinodu'ndaki 47. kilise kanunu, artık birçok kilisenin merasim kaidelerinden çıkarılan bu etkinliğe son noktayı koyar: “Kiliselerde veya Tanrı'nın evlerinde “Sevgi Sofraları” diye adlandırılan ziyafetleri kutlamak... yasaktır.”

Agape sofraları ortadan kalkmasına rağmen, cemaat ve misafirler arasında bir kaynaşma niteliğinde olan bu âdet bir şekilde

¹⁵ Justin: Apol. I.c. 65, 66; Tertullian: Apol. 39

kiliselerde devam edebildi ve bu âdetin yansımalarını günümüzde farklı şekillerde görmek mümkündür. Ortodoks kiliselerinde ayin sonrası dağıtılan “Antidoron” [kutsanmış ekme] ve bazı kiliselerinin ibadet sonrası ikram zamanları, bunun bazı örnekleridir.

Didake’nin üçüncü kısmı (11–15) uyarılar ve nasihatler içermektedir. Bu nasihatler özellikle erken dönem kilisesine özgü olarak gezici öğretmenler, elçiler, ve peygamberlerle ilgilidir. İlk yüzyılın kilisesinde inanç çabucak yayılıyor, kilise cemaatleri kuruluyor fakat bu kilise cemaatlerinin bazılarında rehberlik yapacak kişilerin yokluğunda, cemaatler dışarıdan gelen yardımcıları muhtaç olabiliyordu. İncil’de bahsi geçen Pavlus ve Barnaba gibi elçileri veya Priskila ve Akvila gibi öğretmenleri bu kategoride sayabiliriz. Aslında bu bölümlerin *Didake*’de yer alması bu metnin 1. yüzyıla ait olduğunu güçlendiren bir başka noktadır. Elbette, böyle bir düzen beraberinde birkaç zorluk da getirmektedir. En basitinden, cemaati ziyaret eden ve kendisini öğretmen, elçi veya peygamberler olarak tanıtan şahısların, sahte olup olmadığı nereden anlaşılabilir? İşte bu bağlamda *Didake*, özellikle 11. bölümünde cemaat için birkaç pratik kıstas sıralar:

- ❖ Öğreten kişinin sunduğu öğretişin kılavuzda bulunan öğretişle uyumlu olmasına dikkat edilmesi;
- ❖ Kişinin iki günden fazla kilisede konaklamaması;
- ❖ Yolculuğuna yeteceğinden fazla yemek talep etmemesi;
- ❖ Kiliseden para talep etmemesi;
- ❖ Kişinin kendisi için bir Agape şöleni kurulmasını istememesi;

- ❖ Söz konusu kişinin eylemlerinin iman hayatı ile tutarlı olması.

Peygamber kavramının bu belgede bulunması bazılarımız için kafa karıştırıcı gelebilir. Zira peygamberliğin, Eski Ahit dönemine ait bir vasıf olduğunu düşünebiliriz. Fakat İncil’den anladığımız kadarıyla, ilk yüzyılda peygamberler kilisenin temel direklerinden biriydi: “Kendisi [Mesih İsa] kimini elçi, kimini peygamber, kimini müjdecı, kimini önder ve öğretmen atadı.”¹⁶ Peygamberlerin görevi Tanrı’dan ilham aldıkları düşünceler ve sözlerle cemaati gerekirse uyararak, teselli etmek veya teşvik etmektir: “Peygamberlikte bulunansa insanların ruhça gelişmesi, cesaret ve teselli bulması için insanlara seslenir.”¹⁷

Elçiler ve peygamberler erken dönem kilisenin güç kaynağıydı. Zira onların gayretli çabaları sonucu birçok kilise cemaati kuruldu ve sağlam temeller atılabildi: “Elçilerle peygamberlerden oluşan temel üzerine inşa edildiniz. Köşe taşı Mesih İsa’nın kendisidir.”¹⁸

Elçilik ve peygamberlik gibi vasıfların günümüzde farklı bir şekilde devam ettiğini söyleyebiliriz. *Didake* belgesinin 15. bölümüne göre: “Rab’be layık olan episkopos ve diyakozları kendi içinizden seçin... çünkü bu kişiler cemaatinizde peygamberlerin ve öğretmenlerin görevlerini üstlenecekler.” Bu cümleden anladığımız kadarıyla, *Didake* dönemi kilisesinde “elçi” ve “peygamber” gibi görevlerin yavaş yavaş sonlandığı, ve bu görev ve sorumlulukların yerel kilisenin episkoposu ve diyakozlarına transfer edildiğini görmekteyiz.

¹⁶ Efesliler 4:11

¹⁷ 1. Korintliler 14:3

¹⁸ Efesliler 2:20

11. bölümde karşılaştığımız uyarılara benzer uyarılar 12. bölümde başka kentten gelen ve kendini Hristiyan olarak tanıtan ziyaretçilerle ilgili olarak karşımıza gelir. Üç günden fazla kalan bir yolcu veya bir imanlının evine yerleşen ve çalışmayı reddeden kişi için *Didake*, “Mesih İsa’nın ismini çıkar amacıyla kullanmaktadır. Böyle kişilerden uzak durmaya dikkat edin” diyerek cemaati uyarmaktadır.

13. bölüm kiliseye verilen bağışları konu alır. Bağışlar prensip itibarıyla, kişinin çalışarak kazandığı maddi miktarın ilk kısmından çıkar. Fakat bağışlar sadece parayla kısıtlı değildir. Şöyle ki; Hristiyanların kazançlarıyla yaptıkları ilk hamur işi, aldıkları ilk yağ kavanozu, giysi veya şarabı da kiliseye vermeleri teşvik edilir. Kilise ise bu bağışları duruma göre ya cemaati ziyaret eden bir peygamber veya elçiye, ya da fakirlere dağıtmakla sorumludur.

15. bölümle ilgili episkopos ve diyakozların, nasıl elçiler ve peygamberlerin yerini almaya başladığından bahsetmiştik. Fakat 15. bölümü araştırmacılar için en ilginç kılan detay ilk cümlesidir: “Rab’be layık olan episkopos ve diyakozları kendi içinizden seçin.” Bu cümle oldukça önemlidir çünkü, ilk yüzyılın kilise liderliği ve otoritesinde çeşitliliğin veya birden fazla gelenek ve sistemin var olduğunu gözler önüne sermektedir. Yani görünüşe bakılırsa bazı kiliselerde Havariler önderlik vasfını taşıyacak kişileri atarken; *Didake* örneğinde olduğu gibi bazı kilise cemaatlerinde önderler kilise üyeleri tarafından seçilmekteydi.

Ama anlayış çeşitliği burada bitmemektedir. Çünkü İncil, *Didake*, Havarisel Babalardan olan Klement’in yazılarından anladığımız kadarıyla, ilk yüzyılda bugün geleneksel kiliselerde rastladığımız 3 kademeli episkopos-papaz-diyakoz anlayışı yoktu.

Bunun yerine bazı kiliselerde episkopos (gözetmen) kelimesinin papaz (*presbyteros* / ihtiyar) kelimesiyle eşanlamlı kullanıldığına veya gözetmenlikten (episkoposluktan) bahsedildiğinde, papazların (*presbyteros* / ihtiyarların) bir görevi veya sıfatı olarak tanımlandığına şahit oluruz. Bu durumu İncil’de, Didake’de, ve Klement’in Korint kilisesine yazdığı mektupta görmek mümkündür.

Elçilerin İşleri 14:23’ten anlaşıldığı kadarıyla, Havariler kurdukları bazı kiliselere papaz (*presbyteros* / ihtiyarlar) atamaktaydı: “İmanlılar için her kilisede ihtiyarlar (πρεσβύτερος, *presbyteros*) seçtiler. Dua ve oruçla onları, inandıkları Rab’be emanet ettiler.”

Elçilerin İşleri 20. bölümde Pavlus, Efes kilisesinin ihtiyarları (*presbyteros*) ile buluşmakta ve 28. ayette bu ihtiyarlardan aynı zamanda gözetmen (episkopos) olarak bahsetmektedir: “Kendinize ve Kutsal Ruh’un sizi gözetmen olarak görevlendirdiği bütün sürüye göz kulak olun. Rab’bin kendi kanı pahasına sahip olduğu kiliseyi gütmek üzere atandınız.”

Fakat bu kullanım sadece Pavlus’a özgü bir kullanım değil, zira Havari Petrus bu kelimeleri 1. Petrus 5: 1-2 ayetlerinde aynı şekilde kullanmaktadır: “Bu nedenle aranızdaki ihtiyarlara (*presbyteros*/papaz), onlar gibi bir ihtiyar, Mesih’in çektiği acıların tanığı, açığa çıkacak olan yüceliğin paydaşı olarak rica ediyorum: Tanrı’nın size verdiği sürüyü güdün. Zorunluymuş gibi değil, Tanrı’nın istediği gibi gönüllü gözetmenlik (episkoposluk) yapın.”

Eş anlamlı bu anlayışın, Havarisel Babalardan Klement’in yazılarında ve yine *Didake’de* devam ettiğini görebiliriz. Klement, Korint Kilisesi’ne 1. yüzyıl sonlarında sitem dolu bir mektup

yazar. Bu mektubun konusu; Korint cemaatinin günah işlemesine rağmen, kendi önderini görevden almasıdır. Bu mektubun 44. bölümünde yine episkopos kelimesi papaz veya ihtiyar unvanını taşıyan kişinin bir görevi ve sıfatı olarak verilmektedir: “Eğer görevlerini kutsal bir şekilde yerine getirenleri, episkoposluk makamından kovarsak günahımız hiç de küçük değildir. Ne mutlu geçmişteki ihtiyarlarınıza, çünkü görevlerini tamamlayarak mükemmel meyveler elde ederek dünyamızdan ayrıldılar. Onlarda, kendilerine verilen bu makamdan çıkartılacakları korkusu yoktu. Ama görün ki siz harika davranışı bulunan, hizmetlerini eksiksiz yürüten kişileri hizmetten men ettiniz!”

Episkopos ve papaz kelimesini iki farklı makam anlamında kullanan ilk yazar, 2. yüzyılda yaşamış olan İgnatius’dur. İgnatius’un yazılarında episkoposun, papaz veya ihtiyardan farklı üçüncü bir şahıs olarak algılandığını görmekteyiz:

“Tanrı’nın esinini almış episkoposunuz Damas’ı görmek benim için bir ayrıcalıktı. Aynı şekilde değerli ihtiyarlarınız Bassus ve Apollonius’u ve emektaşım diyakoz Zotion’u görmek de öyledi. Onun arkadaşlığı benim için bir sevinç kaynağıdır! Çünkü o Tanrı’nın lütfuna boyun eğme gibi episkoposuna ve Mesih’in yasasına boyun eğdiği gibi ihtiyarlarına boyun ediyor.”¹⁹

"Her şeyi Tanrı ile uyum içinde yapmaya özen gösterin. Episkopos Tanrı’nın yerine, ihtiyarlar havarilerin konseyi yerine önderlik etsin. Benim için büyük bir değere sahip diyakozlar ise baştan beri Baba ile olan ve son günlerde bize görünen İsa Mesih’in faaliyetleri emanet alsın.”²⁰

¹⁹ İgnatius, *Magnesiyalılara Mektup*, 2

²⁰ İgnatius, *Magnesiyalılara Mektup*, 6:1

Özetle bütün bu kaynaklardan öğrendiğimiz, ilk kiliselerin duruma göre oldukça pragmatik bir yaklaşıma sahip olduklarıdır. Kimi cemaat önderleri havariler tarafından atanırken, kimi cemaatler, önderlerini kendi seçmekteydi. İlk yüzyılım cemaatlerinde iki kademeli liderlik anlayışı hakimken, 2. yüzyıldan itibaren 3 kademeli bir liderlik sistemine bir geçiş başladı. Bunun başlıca nedenlerini kilisenin çabuk büyümesi ve artan zulme bağlayabiliriz. Zira kilise cemaatleri büyüdükçe, aynı kişinin hem cemaat veya cemaatleri gözetmesi hem de cemaate öğreti sunup, ibadetini yönetmesi zor olmuş olabilir. Günümüzde, geleneksel yapıya sahip kiliseler bu üç kademeli sistemi aynen devam ettirmektedir. Protestan kiliselerin bir bölümü ise iki kademeli ve cemaat tarafından seçilen liderlik sistemine yönelmektedir.

Didake'nin son kısmı olan 16. bölüm dünyanın sonu çerçevesinde yaşanacak alametlerden bahsetmektedir. Özellikle Mat-ta'nın 24. Bölümü ile birçok benzerlik ve paralellik sergilemektedir. Dikkatimizi çeken cümle ise "Mesih-karşıtı" veya İslami literatürde "Deccal" olarak bildiğimiz şahıstan insanı kurtaracak olan unsur: "Birçoğu tökezleyecek ve helak olacak; ama imanda dayanıklı olanlar bu lanetten lanetli olan kişi tarafından kurtarılacak." Bu "lanetli" kişinin kimliği İncil'i okuyanlar için yabancı değildir. Nitekim Elçi Pavlus Galatyalılar 3:13'de benzer bir düşüncüyü dile getirmektedir: "Mesih bizim için lanetlenerek bizi Yasa'nın lanetinden kurtardı. Çünkü "Ağaç üzerine asılan herkes lanetlidir" diye yazılmıştır."²¹ Bu beyanın akabinde, imanlıların göğe alınışı 3 aşama kapsamında aktarılmaktadır. Bu aşamalar:

²¹ Pavlus burada Yasanın Tekrarı 21:23 ayetini alıntılıamaktadır: "Asılan kişi Tanrı tarafından lanetlenmiştir."

- 1) Göğün açılması;
- 2) Borazanın sesi;
- 3) Rab'be iman etmiş müminlerin göğ'e alınması.

Bu anlatı İncil'in 1. Selanikliler 4:16 ayetiyle benzerlik göstermektedir: "Rab'bin kendisi, bir emir çağrısıyla, baş meleğin seslenmesiyle, Tanrı'nın borazanıyla gökten inecek. Önce Mesih'e ait ölümler dirilecek." Bu aşamadan sonra İsa Mesih'in yer yüzünde kendi krallığını kurmak için geri döndüğünü görmekteyiz.

Bu beyanlardan anlaşıldığı üzere, *Didake* belgesini yazan Hristiyanlar, büyük sıkıntı dönemi sonrası imanlıların göğ'e alınacağı ve akabinde hükümdarlığını sürdürmek amacıyla Mesih'in yer yüzüne geri döneceğine inanmaktaydı. Belge net bir şekilde 1000 yıllık bir krallıktan bahsetmese de, böyle bir ima söz konusudur. Bu inanış *Didake*'nin yazıldığı dönemde kilisede oldukça yaygındı. İlk yüzyıllarda Papias, Polikarp, Şehit Justin, İreneyus, Melito, Tertullianus gibi Kilise Babaları aynı görüşü paylaşmaktaydı.

İreneyus, Polikarp ve Papias'ın öğrencisiydi. Papias ve Polikarp ise İncil'in Vahiy bölümünün yazarı olan Yuhanna'nın bizzat öğrencileriydi. İreneyus teslim aldığı öğretiyi şöyle aktarır:

"Yuhanna'nın dinleyicisi ve Polikarp'ın dostu olan Papias bunlara dördüncü kitabında yazılı olarak tanıklık eder; nitekim beş kitap yazmıştı..."²²

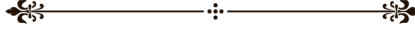
²² İreneyus. Sapkınlıklara Karşı V, 33

“Çünkü bütün bunlar ve diğler bahisler tartışmasız Mesih-karşıtının gelişinde ve onun yönetimi altında olan ulusların yıkımını takip eden doğruların dirilişinde gerçekleşecek; ve bu dönemde doğrular dünyaya hükmedecek.”²³

Özellikle ilk yüzyıllarda hâkim olan bu 1000 yıllık hükümdarlık anlayışı ve görüşü zamanla geleneksel Hristiyan mezheplerinde yerini kaybetmiştir. Bu mezheplerde 1000 senelik dönem sembolik bir çağ olarak yorumlanırken, özellikle bazı Protestan mezheplerinde Mesih’in hükümdarlığı gerçek manada 1000 yıllık olarak algılanmaktadır.

²³ İreneyus. Sapkınlıklara Karşı V, 35

DİDAKE METNİ

1. BÖLÜM: İKİ YOL VE BİRİNCİ EMİR

iki yol vardır; biri yaşama, diğeri ölüme götürür. Önce seni yaratan Tanrı'yı seveceksin, sonra komşunu kendin gibi seveceksin.²⁴ Sana yapılmasını istemediğin kötülüğü başkalarına da yapmayacaksın.²⁵ İşte yaşama götüren yol budur. Bu deyişlerin dersi şudur: Sana lanet okuyanlar için dua et. Düşmanların için dua et. Sana kötülük edenler için oruç tut. Seni sevenleri sevmenin ödülü ne olabilir ki! Tanrısızlar da aynısını yapmaz mı? Senden nefret edenleri sev; o zaman düşmanların olmaz. Nefsin ve dünyanın sunduğu zevklerden sakın. Sağ yanağına vurana diğer yanağını çevir. İşte o zaman kusursuz olursun. Seni bir mil yol yürümeye zorlayan kişiyle iki mil yol yürü. Mintanını almak isteyene abanı da ver. Biri senden bir şey almışsa onu geri isteme, çünkü buna hakkın yoktur. Senden isteyene ver ve karşılığında bir şey isteme, çünkü Babamız Tanrı'nın isteği bize verilen lütufları herkesle paylaşmamızdır. Bu emir uyarınca verene ne mutlu; çünkü o kişi masumdur. Alan kişinin vay haline! Yaşamak için buna ihtiyacı varsa o kişi ma-

²⁴ Matta 22:36-40; Markos 11:30-31

²⁵ Matta 7:12; Luka 6:31

sumdur. Fakat ihtiyacı yoksa bunun hesabını verecektir. Bunu hangi nedenle ve hangi amaçla aldığını belirtmesi gerekir. O kişi hapse atılarak durumu incelenecektir. Son kuruşuna kadar hesabını vermedikçe oradan çıkmayacaktır.²⁶ Bu durumla ilgili şöyle bir atasözü vardır: Kime vereceğine emin olmak için, elin terleyene kadar sadakayı elinde tut.

2. BÖLÜM: İKİNCİ EMİR VE İĞRENÇ GÜNAHLARA YASAK

Öğretide yer alan ikinci emir şu şekildedir: Öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin,²⁷ oğlancılık yapmayacaksın, zina etmeyeceksin, hırsızlık yapmayacaksın,²⁸ sihre başvurmayacaksın, büyüçülük yapmayacaksın, bir çocuğu kürtajla ya da doğduktan sonra öldürmeyeceksin. Komşunun malına göz dikmeyeceksin,²⁹ ant içmeyeceksin,³⁰ yalan yere tanıklık etmeyeceksin,³¹ kötü konuşmayacaksın, kin tutmayacaksın. İkiyüzlü olmayacaksın, konuşmada hilekâr olmayacaksın. Bir öyle bir böyle konuşmak insanı gerçekten ölüme götüren bir tuzaktır. Konuşman boş veya aldatıcı olmayacak, söylediklerini eylemlerle yerine getireceksin. Açgözlü, zorba, ikiyüzlü, kötülük yapmaya yatkın, kendini beğenmiş olmayacaksın. Komşuna karşı kötülük etmeye niyetlenmeyeceksin.³² Hiç kimseden nefret etmeyeceksin,

²⁶ Matta 5:26

²⁷ Mısır'dan Çıkış 20:13-14

²⁸ Mısır'dan Çıkış 20:15

²⁹ Mısır'dan Çıkış 20:17

³⁰ Matta 5:34

³¹ Mısır'dan Çıkış 20:16

³² Bkz. Süleyman'ın Özdeyişleri 3:29

ama bazı kişileri uyuracaksın; kimileri için dua edeceksin, kimilerini de kendi hayatından çok seveceksin.

3. BÖLÜM: DİĞER GÜNAHLARA YASAK

Çocuğum, her tür kötülükten ve kötüye benzeyen her şeyden kaç. Sinirlenmeye yatkın olma, çünkü öfke cinayete yol açar. Kıskaç, kavgacı, kolayca sinirlenen biri olma; çünkü bunlar cinayetlere neden olur. Çocuğum, şehvetli olma; çünkü şehvet fuhuşa yol açar. Edepsizce konuşan veya insanlara tepeden bakan biri olma, çünkü bunlar zinaya neden olur. Çocuğum, bâtil alametlere odaklanma; çünkü bu putperestliğe yol açar. Büyücü, astrolog, şifacı olmayı veya bu uygulamalara başvurmayı reddet; çünkü bütün bunlar putperestliğe neden olur. Çocuğum, yalancı olma; çünkü yalan söylemek çalmaya yol açar. Paraya düşkün olma, kendinle övünme; çünkü bütün bunlar hırsızlığa neden olur. Çocuğum, mırıldanma; çünkü bu küfür etmene yol açar. İnatçı olma ve kötü düşünme, çünkü bütün bunlar Tanrıya karşı küfürlere neden olur. Tersine, yumuşak huylu ol; çünkü yumuşak huylu olanlar yeryüzünü miras alacaklar.³³ Sabırlı, merhametli, dürüst, nazik, iyi ol; teslim aldığın sözlere saygı duy. Kendini yüceltmeyeceksin,³⁴ kendine fazla güvenmeyeceksin. Canını kendini beğenmiş insanlarla bağlama. Adil ve yumuşak huylu olanlarla birlikte ol. Tanrı'nın iradesi dışında hiçbir şeyin gerçekleşmediğini bildiğin için, sana olan her şeyi iyilik olarak kabul et.

³³ Matta 5:5

³⁴ Luka 18:14

4. BÖLÜM: ÇEŞİTLİ KURALLAR

Çocuğum, sana Tanrı'nın sözünü açıklayan kişiyi gece gündüz anımsa; Ona Rab'be gösterdiğin saygıyı göster; çünkü Rab'bin buyrukları nerede dile getiriliyorsa, Rab oradadır. Her gün Tanrı kutsallarının yakınlığını ara, öyle ki onların sözünde esenlik bulasın. Ayrılığı arzu etme; aksine, tartışan kişileri barıştırmaya çalış. Adil bir şekilde yargıla. Günahları kınama konusunda insanlar arasında ayırım gözetme. Nasıl davranacağın konusunda kararsız olmayacaksın. Almak için elini uzatma, vermek için elini geri çekme. Elinde varsa ver ki, günah borcunu böylece ödemiş olursun. Vermek için tereddüt etmeyeceksin; verince de mırıldanmayacaksın, çünkü böylece ödüllendirecek olanı tanıyacaksın. İhtiyacı olan birisine sırtını çevirme; aksine, her şeyini kardeşinle paylaş ve "bu benimdir" deme. Eğer ebedi şeylerde paydaş olacaksak, ölümcül olan şeylerle paydaş olmamız gerekmez mi? Elini oğlun ve kızından esirgeme; genç yaşlarında onlara Tanrı korkusunu öğret.³⁵ Seninle aynı Tanrı'ya umutlarını bağlamış uşaklarına karşı sinirli bir biçimde kendini empoze etme. Yoksa hem onların hem de senin üzerinde egemen olan Tanrı'ya saygılarını yitirebilirler.³⁶ Çünkü Rab insanları dış görünüşe göre çağırmaz, Ruh'un hazır kıldığı insanları çağırır. Ve siz uşaklar, Rab'be tabi olduğunuz gibi efendilerinize de tevazu ve tam bir saygınlıkla tâbi olacaksınız.³⁷ Rab'bin hoşlanmadığı her tür şeyden ve ikiyezlülükten tiksineceksiniz. Hiç bir şekilde

³⁵ Efesliler 6:4

³⁶ Efesliler 6:9; Koloseliler 4:1

³⁷ Efesliler 6:5; Koloseliler 3:22

Rab'bin buyruklarından uzaklaşma; teslim aldığın şeyleri ne bir şey katarak ne bir şey çıkartarak koru.³⁸ Kilisede günahlarını itiraf edeceksin ve kirli bir vicdanla dua etmeye kalkışmayacaksın. İşte bu, yaşam yoludur.

5. BÖLÜM: ÖLÜME GÖTÜREN YOL

Ölüme götüren yol şudur (öncelikle bu kötü ve lanetlenmiş bir yoldur): Cinayet, zina, şehvet, fuhuş, hırsızlık, putperestlik, sihir, büyü, yalan yere tanıklık, ikiyüzlülük, aldatıcı bir yüreğe sahip olmak, kandırmak, kibir, fesat, küstahlık, açgözlülük, edepsiz konuşmalar, kıskançlık, gurur, aşırı özgüven, kendini yüceltmek, böbürlenmek, iyi olanı zulmetmek, gerçekten nefret etmek, yalanı sevmek, sâlih yaşamının getireceği ödülü bilmemek, iyi olana veya adil yargıya bağlanmamak, iyi olanı değil de kötü olanı arzulamak; sabır ve yumuşak huyluluğa sırt çevirmek, boş şeyleri sevmek, intikam peşinde koşmak, yoksullara merhamet etmemek, acı içinde olana yardım etmemek... Bunu yapanlar kendilerini yaratan Rab'bi tanımıyorlar. Onlar; çocuk katilleri, Tanrı'nın yaptıklarını yıkan, zavallılara sırtını dönen, sıkıntılı olanları kederlendiren, zenginleri savunan, yoksulları adaletsiz bir şekilde yargılayan, tamamıyla günahkâr insanlardır. Çocuklarım, kendinizi bu gibi insanlardan uzak tutun!

³⁸ Yasanın Tekrarı 12:32

6. BÖLÜM: SAHTE ÖĞRETMENLERE VE PUTLARA SUNULAN YİYECEKLERE KARŞI

Kimsenin seni bu öğretiler yolundan çıkarmamasına dikkat et; çünkü diğer yollar Tanrı'nın öğretilerini sunmazlar. Eğer Rab'bin sana sunduğu tüm bu yükü taşıyabilirsen eksiksiz olacaksın; taşıyamazsan elinden geleni yap. Yiyecek konusuna gelince, taşıyabildiğin yükü taşı;³⁹ fakat putlara sunulan yiyecekler karşısında çok dikkatli ol, çünkü bu kurbanlar ölü tanrıların onuruna yapılan bir ibadettir.

7. BÖLÜM: VAFTİZLE İLGİLİ

Vaftiz konusuna gelince, şu şekilde vaftiz edin: Bu öğretileri paylaştıktan sonra Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına akan suda vaftiz edin.⁴⁰ Akan suyunuz yoksa başka bir suda vaftiz edin. Soğuk su bulamazsanız sıcak suda vaftiz edin. Bu da mümkün değilse vaftiz olacak kişinin başına üç kez su dökerek Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin. Vaftiz töreninden önce vaftiz eden, vaftiz olacak ve oruç tutabilecek başka kişiler oruç tutsun. Ancak vaftiz olacak kişiye vaftizden önce bir ya da iki gün oruç tutmasını buyurun.

³⁹ Yani; vicdanın sesine duyarlı ol anlamında.

⁴⁰ Matta 28:19

8. BÖLÜM: ORUÇ VE DUA (RAB'BİN DUASI)

İkiyüzlülerle birlikte oruç tutmayın,⁴¹ çünkü onlar haftanın ikinci ve beşinci gününde oruç tutarlar.⁴² Siz haftanın dördüncü günü ve hazırlık gününde oruç tutun.⁴³ İkiyüzlüler gibi dua etmeyin, Rab'bin İncil'de belirttiği gibi dua edin, yani şu şekilde:

“Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın. Egemenliğin gelsin. Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de senin istediğin olsun. Bugün bize gündelik ekmeğimizi ver. Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi, Sen de bizim suçlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme. Bizi kötü olandan kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara dek senindir.”

Günde üç kez bu şekilde dua edin.

9. BÖLÜM: EVKARİSTİYA (RAB'BİN SOFRASI)

Evkaristiya konusuna gelince, şu şekilde şükredin;

Önce şarap için: “Babamız, oğlun İsa aracılığıyla bize tanıttığın Davut'un kutsal bağı için sana şükrediyoruz; Yücelik sonsuza dek senin olsun!”

⁴¹ Matta 6:6

⁴² İkinci ve beşinci gün: Pazartesi ve Perşembe. Buradaki bahsi geçen ikiyüzlüler Mesih İsa'yı reddetmiş olan Yahudilerdir.

⁴³ Dördüncü gün ve hazırlık günü: Çarşamba ve Cuma.

Sonra parçalanana ekmek için: “Babamız, oğlun İsa aracılığıyla bize verdiğın yaşam ve bilgiler için sana şükrediyoruz. Yücelik sonsuza dek senin olsun! Bu parçalanana ekmek bir zamanlar nasıl tepelerin üzerinde dağılmış olup da bir tek ekmeğini oluşturmak suretiyle toplandıysa; aynı şekilde Kilisen dünyanın dört bucağında egemenliğinde toplansın. Çünkü güç ve yücelik Me-sih İsa aracılığıyla sonsuzlara dek senindir.”

Rab’bin adına vaftiz olanların dışında *evkaristiya* sofrasından hiç kimse yemesin ve içmesin. Çünkü bununla ilgili Rab şöyle demiştir: “Kutsal olanı köpeklere vermeyin.”⁴⁴

10. BÖLÜM: EVKARİSTİYA SONRASI DUALAR

Karnınızı doyurduktan sonra şu şekilde şükredin: “Kutsal Baba, yüreklerimize yerleştirdiğın kutsal adın ve oğlun İsa aracılığıyla bize açıkladığın ebedî hayat, iman ve bilgi için sana şükrediyoruz; Yücelik sonsuza dek senindir! Sen, her şeye kadir Efendimiz, her şeyi kendi şanın için yarattın. Sana şükretmeleri ve zevk almaları için insanlara yiyecek ve içecek verdin. Ama bizlere oğlun İsa aracılığıyla bolca ruhsal yiyecek ile içecek sağladın ve ebedî hayatı bizlere bağışladın. Her şeyden önce gücün için sana şükrediyoruz; yücelik sonsuza dek senindir! Rab, kiliseni anımsa. Kiliseni tüm kötülüklerden kurtar ve sevginle kusursuz kıl. Dünyanın dört bucağından kutsanmış bir vaziyette kiliseni topla ve önceden hazırlamış olduğın egemenliğinin içine al;

⁴⁴ Matta 7:6

çünkü güç ve yücelik sonsuza dek senindir. Lütfun gelsin, dünya ise geçip gitsin. Davut'un Tanrı'sına Hozana!⁴⁵ Kutsal olan varsa gelsin; kutsal olmayan tövbe etsin. Maranata!⁴⁶ Amin!

(Kilisedeki) peygamberler Tanrı'ya olan şükranlarını istedikleri gibi ifade etsinler.

11. BÖLÜM: ÖĞRETMENLER, ELÇİLER VE PEYGAMBERLER HAKKINDA

Biri gelip de size şimdiye dek söylediklerimize uygun bir biçimde öğretirse onu aranızda kabul edin. Fakat öğretmen bu öğretilerden sapıp mahvoluşa sürükleyen başka bir öğreti sunuyorsa onu dinlemeyin. Öğretmen size Rab'bin doğruluğunda ve bilgisinde büyümeniz amacıyla öğretiyorsa, onu Rab'bi karşılar gibi karşılayın. Elçilere ve peygamberlere ise İncil'de buyrulduğu gibi davranın. Size gelen her Elçiyi Rab'bi karşılar gibi karşılayın. Elçi sizde bir veya iki günden fazla, üçüncü bir gün kalırsa; bilin ki bu kişi sahte bir peygamberdir. Sizden ayrıldığında Elçi yolculuğuna yetecek kadar ekmek dışında bir şey almaz. Sizden para istiyorsa, bilin ki o sahte bir peygamberdir. Kutsal Ruh'un yönlendirişiyile konuşan peygamberi sınamayacaksınız ve yargılamayacaksınız. Her günah bağışlanacaktır; ama bu günah bağışlanmayacaktır.⁴⁷ Ruh esiniyle konuşan her insan peygamber değildir; eğer ki Rab'bin erdemlerini sergiliyorsa o kişi peygamberdir. Böylelikle sahte peygamberleri gerçek peygamberler-

⁴⁵ “Rab Kurtar” anlamına gelen İbranice bir ünlem.

⁴⁶ “Rab Gel” anlamına gelen İbranice bir kelime.

⁴⁷ Matta 12:3

den eylemleriyle ayırt edeceksiniz. Ruhun yönlendirilmesiyle bir ziyafet kurulmasını buyuran peygamber o sofradan yemek yemez, aksini yapan sahte bir peygamberdir. Gerçeği öğreten herhangi bir peygamber, öğrettiklerini uygulamıyorsa, kendisi sahte bir peygamberdir. Kendini kanıtlamış bir peygamber kilsenin gizemlerini uygulayıp da, yaptığı şeyleri başkalarına yapmayı öğretmiyorsa sizin tarafınızdan yargılanmayacak; onun yargısı Tanrı'ya aittir. Eski dönemlerin peygamberlerine de aynı olmuştur. Size ruh esiniyle “Bana para ya da başka bir şey ver” diyeni dinlemeyeceksiniz. Fakat ihtiyacı olan başka insanlar için sizden bir şey dilerse, onu hiç kimse yargılamasın.

12. BÖLÜM: HRİSTİYANLARIN KARŞILANMASI

Rab'bin adıyla ziyaretinize gelen herkesi kabul edin, sonrasında niyetini hikmetli bir şekilde yoklayın; çünkü sağınızı solunuzu ayırt edebilecek durumdasınız.⁴⁸ Size uğrayan kişi bir yolcu ise, elinizden geldiğince kendisine yardımcı olun; fakat sizinle iki veya üç günden fazla kalmamalı. Sizinle kalmak istiyorsa ve bir mesleği varsa, bırakın da çalışsın ve yesin.⁴⁹ Fakat anlayabildiğiniz kadarıyla bir mesleği yoksa, bir Hristiyan olarak bu kişinin aranızda başıboş yaşamasına müsaade etmeyin. Çalışmayı reddediyorsa; bu kişi Mesih İsa'nın ismini çıkar amacıyla kullanmaktadır. Böyle kişilerden uzak durmaya dikkat edin.

⁴⁸ Yani; “iyiliği ve kötülüğü ayırt edebilme kabiliyetine sahipsiniz.”

⁴⁹ 2. Selanıkliler 3:10

13. BÖLÜM: PEYGAMBERLERİN DESTEKLENMESİ

Aranıza yaşamayı arzulayan her gerçek peygamber yiyeceğini hak etmiştir. Aynı şekilde gerçek bir öğretmen, herhangi bir işçi gibi, yiyeceğini hak etmiştir.⁵⁰ Harman yeri, şarap teknesi, öküz ve koyunlardan elde ettiğiniz ilk ürünleri alıp peygamberlere takdim edeceksiniz çünkü onlar baş kâhinlerinizdir. Fakat aranızda bir peygamber yoksa, bunları yoksullara dağıtın. Eğer hamur işi yapıyorsanız, ilk yaptıklarınızla buyruğa uygun olarak bağışta bulunun. Aynı şekilde, bir şarap veya yağ kavanozu açtığınızda bunlardan çıkan ilk ürünleri ayırın ve peygamberlere verin. Elde ettiğiniz paraların, giysilerin ve sahip olduğunuz her şeyin ilkini size nasıl uygun geliyorsa kenara ayırıp buyruğa uygun olarak bağışlayın.

14. BÖLÜM: RAB'BİN GÜNÜNDE AYIN

Rab'bin gününde⁵¹ her toplandığınızda ekmeği bölün ve günahlarınızı itiraf ederek şükranlarınızı sunun; öyle ki ibadetiniz saf olsun. Fakat dostuyla bir anlaşmazlığı olan kişi söz konusu kişiy-le barışincaya dek sizinle bir araya gelmesin; öyle ki sunduğunuz kurban kirlenmesin. Çünkü Rab bu konuyla ilgili şöyle demiştir: "Bana her yerde daima temiz sunular sunun. Çünkü ben büyük Kralım, diyor Rab. Adım uluslararası hayranlıkla anılacak."⁵²

⁵⁰ Matta 10:10; Luka 10:7

⁵¹ Pazar günü.

⁵² Malaki 1:11-14'ün özetlenmiş alıntısı

15. BÖLÜM: EPİSKOPOS VE DİYAKOZLAR

Rab'be layık olan episkopos ve diyakozları kendi içinizden seçin. Bu kişiler yumuşak huylu olup para sevdalısı olmamalıdır.⁵³ Denenmiş ve dürüst olmalı; çünkü bu kişiler cemaatinizde peygamberlerin ve öğretmenlerin görevlerini üstlenecekler. Bundan dolayı onları göz ardı etmeyin; çünkü onlar peygamber ve öğretmenlerle birlikte saygıya layık kişilerdir. Birbirinizi İncil'de buyrulduğu gibi öfkeyle değil esenlik içerisinde uyarın.⁵⁴ Başkasına karşı kötü davranan biriyle tövbe etmedikçe hiç kimse konuşmasın ve dinlemesin. Dualarınız, sadakalarınız ve bütün eylemleriniz Rabbimizin Müjdesine uygun olsun.

16. BÖLÜM: SON HATIRLATMALAR VE RAB'BİN GELİŞİ

Hayatınız pahasına dikkatli olun ki kandilleriniz sönmesin ve kuşağınız gevşemesin.⁵⁵ Hazır olun, çünkü Rab'bin döneceği saati biliyorsunuz.⁵⁶ Sık sık bir araya gelin ve ruhunuza faydalı olan şeylerin ardınca gidin. Aksi takdirde iman hayatınız size hiçbir şey kazandırmayacak ve son günlerde eksiksiz olmayacaksınız. Son günlerde sahte peygamberler ve sapkınlar çoğalacak. Koyunlar kurtlara, sevgi nefrete dönüşecek.⁵⁷ Yolsuzluğun çoğalmasıyla bu kişiler birbirlerinden nefret edip birbirlerini ele

⁵³ 1. Timoteos 3:4

⁵⁴ Matta 18:15-17

⁵⁵ Luka 12:35

⁵⁶ Matta 24:42

⁵⁷ Matta 24:11-12

verecekler.⁵⁸ Sonra dünyayı aldatacak olan kişi kendini Tanrı Oğlu olarak tanıtacak. Belirtiler ve harikalar yapacak ve dünya onun ellerine teslim edilecek. Çađlar boyu görölmemiş kötölükler işleyecek. Sonra, insanoğlu deneme ateşine tabi tutulacak. Birçoğu tökezleyecek ve helak olacak ama imanda dayanıklı olanlar bu lanetten lanetli olan kişi tarafından kurtarılacak.⁵⁹ Ondan sonra gerçeğin belirtileri görünecek: İlk olarak göklerin açılması, ardından borazanın sesi ve işareti, son olarak, ölülerin diriliş - ama herkesin değil. Denildiği gibi: “Rab bütün kutsallarıyla gelecek.” Sonra dünya gökyüzündeki bulutların üzerinde gelen Rab’bin gelişine şahit olacak.⁶⁰

⁵⁸ Matta 24:10

⁵⁹ Galatyalılar 3:13

⁶⁰ Matta 24:30

KAYNAKÇA

- ❖ Brock, Sebastian. "The Two Ways and the Palestinian Targum." A Tribute to G. Vermez: Essays on Jewish and Christian Literature and History, ed. Philip Davies, B.T. White. JSOT Press. Sheffield, 1990.
- ❖ Bueno, Daniel Ruiz. Padres Apostólicos. Biblioteca de Autores Cristianos. Madrid, 1950.
- ❖ Chapman, John. "Didache." The Catholic Encyclopedia. Vol. 4. New York: Robert Appleton Company, 1908.
<<http://www.newadvent.org/cathen/04779a.htm>>.
- ❖ "Didache". Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online. Encyclopædia Britannica Inc., 2015.
- ❖ Hunt, Arthur S., and H. S. Jones. 1922. "Christian Hymn with Musical Notation", The Oxyrhynchus Papyri, edited by Bernard P. Grenfell, Arthur S. Hunt, E. Lobel et al., 15:21–25. London: Egypt Exploration Fund.
- ❖ Jipp, Joshua W. "Hymns in the New Testament",
<<http://www.bibleodyssey.org/en/passages/related-articles/hymns-in-the-new-testament/>>.
- ❖ Varner, William C. "The Didache "Apocalypse" and Matthew 24." Bibliotheca Sacra Volume 165. Dallas, TX: Dallas Theological Seminary.
- ❖ Vassiliadis, Petros. "From the Pauline Collection to Phos Hilaron of Cappadocia."
<https://www.academia.edu/2001058/From_the_Pauline_Collection_to_Phos_Hilaron_of_Cappadocia/>.
- ❖ Türkçe Kutsal Kitap, Kitab-ı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları, Eski ve Yeni Çevirisi
- ❖ Kilise Bablarından Yazıtlar ve Alıntılar:
<<http://www.earlychristianwritings.com/>>